

D. SAGARA

Medzi sociálne dôsledky industrializácie a združstevňovania patrí aj narušenie tradičnej uzavretosti dedinskej lokálnej spoločnosti. Jedným z jej otvorených subsystémov sa stáva sociálna sústava družstva. Najvýraznejšie zmeny možno pozorovať v obsadzovaní vedúcich profesionálnych funkčných miest (postov, pozícií) týchto podnikov*). Spôsobuje ich mnoho vnútorných i vonkajších sociálnych činiteľov, ktorých analýza nebola predmetom nášho poznávania a nie je obsahom ani tohoto príspevku. Sústreďme sa na formovanie profesionálnych vedení JRD najmä z hľadiska sociálneho pôvodu, miesta a stupňa kvalifikácie.

Podľa sociálneho pôvodu a formálnej školskej prípravy možno profesionálne vedenia JRD klasifikovať ako:

- a) roľnícke, pozostávajúce z roľníkov, ktorí vniesli do družstva pôdu a okrem praxe nemali formálnu školskú kvalifikáciu;
- b) neroľnícke, ktoré tvoria príslušníci iných sociálnych skupín, bez formálnej prípravy na výkon vedúcej funkčnej činnosti (role);
- c) odborné, v ktorom sú držiteľia pozícií na svoju rolu formálnym školským vzdelaním a praxou pripravení;
- d) zmiešané, pozostávajúce ako z pôvodných roľníkov, tak neroľníkov, ako z formálne vzdelaných, tak školou nepripravených držiteľov pozícií na svoju rolu.

Na začiatku združstevňovania sa vyskytovali aj čisté roľnícke, prípadne neroľnícke typy vedenia družstiev. Naša vzorka už toto triedenie v čistých formách nenaplnila. Skúmané vedenia patria do zmiešaného typu. Mnohí vykonávatelia vedúcich profesionálnych činností, pôvodne roľníci alebo neroľníci, bez teoretickej prípravy, nadobudli postupom času vyššie ako základné, respektíve stredné alebo vysokoškolské odborné vzdelanie. Ďalej prišli do vedení mladší odborníci, ktorí absolvovali teoretickú školskú prípravu ešte pred nástupom do praxe. Takto sa postupne vytvoril a ďalej sa pretvára zmiešaný typ vedenia družstiev, ktorý má tendencie formovať sa ako odborný. Sociálne tendencie týchto zmien na jednotlivých postoch, sociálny typ ich držiteľov a tým aj formovanie charakteru ich socioprofesionálnych činností vedenia počas celej existencie skúmaných JRD zachycujú údaje v tab. I.

Z uvedených údajov vidieť, že na postoch predsedov a agrónomov sa až po posledného držiteľa, s ktorým sme vykonali interview, striedali predovšetkým, a to veľmi výrazne miestni roľníci. Možno tu hovoriť o akomsi domácom, dedinskom, či pôvodnom (autochtónnom) roľníckom formovaní uvedených pozícií. Najvýraznejší bol tento vývoj v prípade funkčného miesta agrónoma. Roľníci mali však značný podiel aj na obsadzovaní postov mechanizátorov a zootechnikov. Viac ako päťnový podiel neroľníkov sa striedal na pozíciách mechanizátorov a ekonómov. Výrazný podiel odborníkov, medzi ktorých sme počítali stredoškolákov a vysokoškolákov došlých do JRD i do obce napr. z mesta a z neroľníckych povolání, čo znamená ich vonkajšie (exogénne) utváranie, je viditeľný na pozíciách ekonómov, ale pozoruhodný aj v prípade zootechnikov. Zmiešani držiteľia, ktorí predstavujú ako vnútorný tak vonkajší vývoj utvárania funkčných miest z hľadiska pôvodu, miesta a vzdelania, tvoria, až na ekonómov, v ostatných prípadoch skoro rovnaké podiely.

Porovnanie tohoto vývoja s obsadením jednotlivých miest pri poslednej zmene, respektíve s vykonávateľmi rol v čase výskumu, teda v r. 1967, naznačuje súčasné

*) Pokiaľ sa v príspevku vyskytujú kategórie ako „sociálna pozícia“, „socioprofesionálna rola“ a ďalšie, používame ich ako dorozumievací prostriedok v zmysle obsahu uvedeného v „Slovníku marxisticko-leninskej sociológie“ (Wörterbuch der Marxistisch-leninistischen Soziologie), ktorý vyšiel v Dietz Verlag Berlin, 1969.

tendencie utváraní sociálneho typu vedení skúmaných JRD na jednotlivých postoch (tab. II.).

Prvou výraznou tendenciou, ako to čísla ukazujú, je nástup formálne školsky vzdelaných odborníkov, ktorí prišli do všetkých vedúcich postov družstva zvonku. Výnimku tvoria mechanizátori, na funkčné miesta ktorých stredoškólači a tým viac vysokoškólači ešte len začínajú prichádzať.

Najmarkantnejším je prílív odborníkov v prípade zootechnikov (39 %) a pokračuje už z minulých rokov. Na úrovni predchádzajúcich zmien je aj vysoké obsadenie funkčného miesta ekonóma vonkajšími odborníkmi (40 %). V oboch týchto pozíciách možno pozorovať formovanie funkčných činností vedenia na exogénnych odborných typoch ich vykonávateľov. Táto tendencia sa však začína prejavovať už aj na postoch agronómov a predsedov, na miestach ktorých sa predtým cudzí odborníci nestriedali. Vyšší podiel neroľníkov súvisí s ich presunom z predchádzajúcich zmiešaných typov držiteľov jednotlivých funkčných miest.

V pozíciách predsedov skúmaných družstiev sa počet špecialistov zvyšuje najmä na úkor predchádzajúcich autochtónnych roľníckych vykonávateľov týchto rol. Na miestach agronómov a zootechnikov zostalo roľnícke zastúpenie pevné a to najmä vďaka tomu, že si v mnohých prípadoch postupne nadobudlo aj formálne školské vzdelanie. Tento jav znamenal súčasne upevňovanie nielen roľníckeho prvku ale celých vedení družstiev.

Postupný príchod nielen prakticky ale aj teoreticky pripravených držiteľov vedúcich postov vcelku stabilizoval profesionálne radiace štruktúry družstiev. Za ukazovateľa ich stability možno pokladať aj dĺžku vykovávania jednotlivých rol jedným a tým istým nositeľom. Vývoj od založenia JRD nášho súboru až do posledných zmien a stav po nich, do konca r. 1967, v dĺžke výkonu jednotlivých socioprofesionálnych funkčných činností ukazuje tab. III.

I. Zmeny držiteľov pozícií v skúmanom súbore JRD. — Changes of post-holders in the set of co-operatives under study

Pôvod	Na funkčných miestach sa vystriedalo v %				
	predsedom	ekonómom	agronómom	zootechnikom	mechanizátorom
Roľník	52	12	58	39	45
Neroľník	9	27	6	9	22
Odborník	—	43	—	19	—
Zmiešaný držiteľ	39	18	36	33	33
Spolu	100	100	100	100	100

II. Držitelia vedúcich pozícií v JRD v r. 1967. — Holders of the leading posts in the Unified Agricultural, Co-Operatives in the year 1967

Držitelia pôvodom	Funkčné miesta				
	predsedom %	ekonómom %	agronómom %	zootechnikom %	mechanizátorom %
Roľníci	39	21	53	39	48
Neroľníci	37	39	21	22	46
Odborníci	24	40	27	39	6
Spolu	100	100	100	100	100

Údaje ukazujú, že vo všetkých vedúcich postoch skúmaného súboru došlo v posledných rokoch k podstatnému predĺženiu obdobia, počas ktorého jeden a ten istý držiteľ vykonával svoju funkčnú činnosť. Celý súbor a jeho priemery však v sebe skrývajú konkrétnosť týchto zmien v jednotlivých družstvách. Porovnanie v tab. IV. preto ukazuje, ako sa zúčastňujú na tomto predĺžení výkonu role jednotlivé pozície vedúcich.

Predĺženie výkonu funkčných činností respondentov oproti predchodcom sa dotýka v priemere štyroch pätín držiteľov funkčných miest. V prípade ekonómov je to takmer až deväť desiatin, u agronómov, zootechnikov a mechanizátorov sú to viac ako štyri pätiny a v prípade predsedov je to viac ako tri štvrtiny. Rozdiely medzi jednotlivými profesionálnymi skupinami nie sú podstatné, ale ako najkonsolidovanejšie sa ukazujú pozície ekonómov a po nich agronómov.

Uvedené porovnanie súčasne ukazuje stupeň stability vedení skúmaných družstiev, ktorý možno charakterizovať ako pomerne vysoký. Medzi najpevnejšie vedenia patrili tie, ktorých jadrom bol prevažne domáci roľnícky živel, nadobudol postupne k praktickým skúsenostiam aj teoretické vzdelanie a dopĺňa sa ďalšími vzdelanými odborníkmi. Medzi týmito typmi vedenia a najlepšimi hospodárskymi výsledkami je relatívne priama väzba, hoci nie je v každom prípade jednoznačná a výrazná.

PRACOVNÉ KARIÉRY RESPONDENTOV

V riadenom rozhovore s respondentami sme sa sústredili aj na ich vlastnú pracovnú dráhu, ktorá sa v sociológii označuje skôr ako pracovná kariéra. Toto štetrenie sa dotýka posledných držiteľov a vykonávateľov vedúcich funkčných činností, s ktorými sme vykonali interview.

Na základe získaných údajov však môžeme kariéry respondentov sledovať len obrysovo, bez zachytenia ich presnej postupnosti a časovej dynamiky. V priebehu pracovnej dráhy skúmaných subjektov ide súčasne aj o ich individuálne životné osudy, ktorých podrobná typológia je pri zvolenom metodickom postupe nemožná. Preto sa obmedzujeme na zachytenie hrubých smerov pracovného pohybu, na kariéru pred vstupom do družstva a osobitne v družstve.

KARIÉRY PRED VSTUPOM DO DRUŽSTIEV

Analýza pracovnej kariéry respondentov pred prijatím profesionálnej vedúcej roly v sociálnom systéme družstva ukazuje, že skúmaný súbor prešiel predtým pracovnými dráhami alebo prípravou v nasledujúcich inštitúciách, podnikoch, zariadeniach:

1. STS a ŠM	28 %
2. praxou roľníka, družstevníka	22 %

III. Dĺžka obsadenia pozícií jedným držiteľom v skúmanom súbore. — The duration of the occupation of posts by single individuals within the set under study

Pozícia	Dĺžka v rokoch	
	Ø na držiteľa do poslednej zmeny	Ø po poslednej zmene do konca roka 1967
Predseda	3,2	6,3
Ekonóm	2,6	7,8
Agronóm	3,3	5,3
Zootechnik	3,8	6,1
Mechanizátor	3,1	5,3

3. nákupom, bankovníctvom, potravinárstvom	17 %
4. štátnymi orgánmi a správou	15 %
5. školami	13 %
6. inými JRD	5 %

KARIÉRY BEZ ZRETEĽA NA POZÍCIE A ROLY

Vo vedeniach skúmaných družstiev vôbec, bez diferenciácie na profesie, tvoria najväčšiu skupinu (28 %) respondenti, ktorí prišli do podnikov zo strojnotraktorových staníc a štátnych majetkov. Absolútnu väčšinu týchto pracovníkov tvorili mechanizátori. Je tu veľa prípadov návratnosti pôvodných roľníkov, ktorí pred časom odišli pracovať do uvedených štátnych podnikov a postupne sa vrátili do družstiev.

Druhou najväčšou skupinou (22 %) sú respondenti, ktorých pracovná dráha sa vyvíjala len v poľnohospodárstve, respektíve v rámci družstiev. Autochtónne roľnícke typy sú na všetkých pozíciách.

Za nimi sú vedúci (17 %), ktorí prišli z nákupu, potravinárskych podnikov a predovšetkým z bánk. Značnú časť týchto respondentov tvoria ekonómi. Vo veľkej miere sa vedúci pracovníci tejto profesie formovali taktiež v sústave štátnych orgánov a správy (15 %).

Po príprave na školách, nadobudnutí formálneho vzdelania, rozšírilo rady odborníkov 13 % opytovaných. Najmenej zastúpeným typom predchádzajúcej kariéry (5 %) je pôsobenie na inom družstve, čo potvrdzuje nízky stupeň medzi-družstevnej mobility.

IV. Respondenti s dlhšou rolou oproti predchodcom. — Respondents with longer roles as compared with the preceding post-holders

Pozícia	Vedúci s dlhšou rolou ako mali predchodcovia %
Predseda	76
Ekonóm	88
Agonóm	85
Zootechnik	79
Spolu	82

Najväčšiu skupinu tvoria typy, ktorých celé rozpätie alebo časť pracovnej histórie sa odohráva v rámci štruktúry sociálneho systému družstva. Do tejto skupiny patria aj tí roľnícki respondenti, ktorí pracovali prechodne v systéme strojových staníc alebo štátnych majetkov. Tento fakt možno hodnotiť v danej vývojovej etape priaznivo, a to ako predpoklad integrácie týchto typov do pospolitostnej štruktúry družstiev a identifikácie so sociálnymi cieľmi družstevníkov.

V. Mimodružstevné kariéry respondentov podľa ich pozícií. — External careers of the respondents, by their posts

Typ kariéry pracovníka	Pozícia					
	predse-du %	ekonó-ma %	agronó-ma %	zootech-nika %	mechani-tora %	v ∅ %
STS, ŠM	21	6	30	15	67	28
Roľník, družstevník	24	12	33	19	21	22
Služby (PNZP, SBČS)	21	36	6	15	9	17
Štátnych orgánov	21	37	3	9	3	15
Školy	3	3	25	33	—	13
Iné orgány	10	6	3	9	—	5
Spolu	100	100	100	100	100	100

Charakteristika miest, ktorými prešli interviewovaní vedúci pracovníci pred obsadením pozícií v družstvách, má význam pre posúdenie väzieb medzi nimi a inštitúciami, v ktorých predtým pracovali. Okrem toho sú skúsenosti získané na predchádzajúcich miestach aj momentom kvalifikácie a podmieniajú poznanie mechanizmu družstva a nadväzujúcich orgánov, podnikov a zariadení.

Pre prehľadnosť nadväznosti kariér mimo družstva a v jeho jednotlivých pozíciách uvádzame tab. V.

Najviac predsedov (24 %) malo autochtónnu družstevnú kariéru a 10 % začínalo v iných družstvách. Tretina držiteľov týchto vrcholných funkčných miest sa utvárala vo vlastnom družstevnom prostredí. Ak sem pripočítame tých 21 %, ktorí pôsobili predtým na STS a ŠM, zistíme, že viac ako polovina skúmaných predsedov JRD prešla bezprostrednou pracovnou dráhou v poľnohospodárskej výrobe. Menšia polovica (42 %) predsedov prešla pred svojou funkciou pracou v štátnej správe, nákupných alebo potravinárskych podnikoch.

Vykonávateľov funkčnej činnosti ekonómov reprezentovali s troch štvrtín typy, ktoré mali bohatú mimodružstevnú a nepoľnohospodársku kariéru. Prešli prevažne pracou v štátnej správe, bankách a na poľnohospodárstvo nadväzujúcich podnikoch.

Pre deväť desiatín agronómov je charakteristický typ čistej poľnohospodárskej alebo vnútropodnikovej družstevnej kariéry. Tretina z nich sa vyvíjala vo svojom družstve, 25 % prišlo do neho zo školy a ďalších 30 % prešlo praxou strojových staníc a štátnych majetkov. Prevažná časť držiteľov týchto pozícií patrí medzi typy s autochtónnym roľníckym počiatkom svojej pracovnej dráhy, pri čom je tu už značný príchod odborníkov priamo zo škôl.

Zootechnici mali najvyšší podiel (33 %) respondentov, ktorí po nadobudnutí formálneho vzdelania prišli do družstiev priamo zo škôl. Ďalšia ich časť (19 %) sa vyvíjala autochtónne, priamo z družstevníkov. Teda aj pre túto pozíciu platí, že sa zväčša formovala ako domáca vnútropodniková kariéra. Zhruba tretina jej vykonávateľov prišla zvonku, zo ŠM a z nadväzujúcich mliekárenských alebo iných podnikov.

Za charakteristický typ kariéry mechanizátorov možno pokladať predchádzajúcu profesionálnu dráhu na STS a ŠM (67 %). Ďalej je 21 % zastúpený typ vnútropodnikovej kariéry s autochtónnym začiatkom. Ak vezmeme do úvahy, že mnohí mechanizátori sa zo strojových staníc do JRD vlastne vrátia, môžeme vyvodiť záver, že kariéra držiteľov týchto postov nadväzovala na pracovnú dráhu v poľnohospodárskych výrobných podnikoch, menovite v družstvách a strojových staniach.

KARIÉRY VO VLASTNÝCH DRUŽSTVÁCH

Respondenti pred zaujatím svojej pozície buď prešli viacerými pracovnými miestami aj vo vlastnom družstve, buď začali vykonávať svoju funkčnú činnosť priamo, po príchode zvonku. Proces vývoja kariér v samotných družstvách zachycuje tab. VI.

Tabuľka ukazuje, že celkove sa viac ako polovica skúmaných vedení JRD (51 %) sformovala priamo v družstve, z vlastných pracovníkov. Viac ako tretina respondentov (35 %) postúpila z nižšieho na vyššie riadiace miesto a ďalších 16 % obsadilo svoj post priamo z miesta radového družstevníka.

Pomerne vysoký podiel (46,5 %) už tvoria exogénne typy kariér, ktoré sa dostali na vedúce miesta JRD priamo zvonku. Návrat z vyššej na nižšiu pozíciu je nepatrný.

Na pozíciu prešiel z miesta	Pozícia					
	predse- du %	ekonó- ma %	agronó- ma %	zootech- nika %	mechani- zátora %	Ø v %
radového družstevníka	12	12	15	12	30	16
nižšieho riadiaceho	55	15	45	27	33	35
vyššieho riadiaceho	—	6	3	3	—	2,5
mimo JRD priamo	33	67	37	58	37	46,5
Spolu	100	100	100	100	100	100

Pre dve tretiny predsedov je typický autochtónny vzostup. Na svoje pozície sa dostali prevažne prirodzenou cestou, cez nižšie pracovné kariéry. Výnimku tvorí malá časť predsedov, ktorí sa nimi stali priamo z radových družstevníkov a vo svojich funkciách sú od založenia družstiev. Jedna tretina z nich prišla zvonku, z podnikov, štátnych orgánov a škol, a to priamo na najvyššiu pozíciu.

Dve tretiny ekonómov možno označiť za exogénne kariéry, pretože svoje roly začali vykonávať v družstvách priamo zvonku. Menej ako tretina týchto kariér sa vytvárala v družstvách, z pozícií pomocných účtovníkov a v niekoľkých prípadoch z členov, respektíve roľníkov.

Takmer dve tretiny agronómov prešlo pred svojou funkčnou činnosťou vývojom cez nižšie hierarchické stupne riadenia vo vlastnom družstve. Opäť je tu zrejmá tendencia autochtónnosti agronomických kariér. Toto formovanie kariér možno označiť vzorcom vzostupu autochtónneho roľníka: družstevný roľník — skupinár — (pomocný agronóm) — agronóm. Väčšina z nich sa stabilizovala na tomto mieste po absolvovaní rôznych foriem odborného školenia. Viacej ako tretinu týchto pozícií obsadili respondenti priamo zo škol alebo podnikov a tým aj vonkajších, ale profesijne v podstate rovnakých kariér.

V kariérach zootechnikov možno v porovnaní s agronómami pozorovať takmer obrátenú tendenciu. Takmer z dvoch tretín sa tieto kariéry formovali mimo vlastné družstvá, na školách a v niektorých nadväzujúcich podnikoch. Autochtónny vývoj pracovných dráh zootechnikov vo vlastných družstvách vykázalo 39 % respondentov.

Zhruba pre dve tretiny mechanizátorov je opäť typický autochtónny a postupný vývoj kariér v domácich družstvách. Viac ako jedna tretina obsadila svoje pozície priamo zvonku.

CELKOVÉ TENDENCIE VO FORMOVANÍ PROFESIONÁLNYCH VEDENÍ JRD

Analýza vývoja profesionálnych dráh súboru skúmaných vedúcich pracovníkov JRD ukazuje, z akých sociálnych a pracovných miest sa utvárali vedenia týchto podnikov na najvyššom a strednom stupni riadenia. Z uvedeného vývoja vidieť, že s rastom kvalifikácie vedúcich na jednotlivých profesionálnych postoch stúpa aj počet prípadov, kedy sa miesto obsadzuje zvonku a jeho formovanie nadobúda exogénny charakter. Predovšetkým najmä pozície ekonómov a zootechnikov sa stali otvorenými pre vonkajších uchádzačov. Tým sa znižujú možnosti vnútrodružstevnej mobility a sociálny systém JRD sa najmä v jeho riadiacej štruktúre začína

otvárať. Neraz však ide aj o návrat formálne kvalifikovanej družstevnej generácie do pôvodných družstiev alebo obcí.

Na druhej strane obsadzovanie funkčných miest najmä predsedov, agrónomov a mechanizátorov poukazuje ešte na relatívnu uzavretosť sociálneho systému družstiev. Formovanie týchto kariér možno označiť ako prevažne vnútorné, autochtónne. Na tieto miesta prichádzajú vykonávatelia funkčných činností aj zvonku, ale aj tu ide často o návratnosť pôvodných roľníkov alebo družstevníkov z príbuzných profesií v iných podnikoch.

Záverom možno z analýzy empirického materiálu vyvodiť dva základné typy utvárania profesionálnych vedení v JRD, každý s dvoma podtypmi:

1. Endogénny (vnútorný) s vývojom
 - a) priamočiarým,
 - b) návratným.
2. Exogénny (vonkajší) s vývojom
 - a) priamočiarým,
 - b) návratným.

Vnútorný typ charakterizuje v danom prípade istá autochtónnosť, teda pohyb v rámci JRD, lokálnej spoločnosti, profesie, respektíve sociálnej skupiny. Vonkajší, exogénny typ preniká do družstva z prostredia mimo neho, prípadne mimo dediny, z odlišnej profesie a nedružstevnícko-roľníckych sociálnych skupín.

Priamočiarosť formovania vedenia v našom prípade znamená jeho vývoj len v roľnícko-družstevnej sfére, návratnosť určitý pohyb aj mimo JRD, keď vyšlo a vrátilo sa do jeho sociálneho systému. Návratná forma môže mať introgeneračný alebo intergeneračný charakter, môže sa teda odohrať v rámci jednej generácie alebo v generáciách rodičov a detí.

Naš empirický materiál charakterizoval predovšetkým vnútorný, autochtónny typ, a to ako jeho priamočiaru, tak návratnú formu, generačného i medzigeneračného charakteru. Prevažuje vnútorný typ s návratnou formou. Podmieňuje ho proces združšťevňovania, v začiatkoch ktorého odišlo mnoho roľníkov do štátnych poľnohospodárskych a iných podnikov. Značná časť z nich ostala bývať na dedine. Po istej vývojovej etape JRD i celého socialistického poľnohospodárstva (najmä zmene funkcie STS) a skúsenostiach na ŠM, STS, v službách a štátnej správe, sa vrátili mnohí títo pracovníci do družstiev a obsadili v nich väčšinu skúmaných vedúcich funkčných miest. Zhodný priebeh mal aj medzigeneračný typ, ktorého kariéru zvyčajne obohacuje formálna odborná školská príprava.

Čisto vonkajší typ vývoja pracovných dráh mal v skúmanom súbore ešte menšie zastúpenie. Nepočítali sme však do neho medzigeneračné návratné formy, ktoré sa budú vyskytovať s ďalším reprodukčným procesom vedúcich pracovníkov častejšie. Ukazuje sa, že exogénne typy vedení JRD oboch foriem budú naďalej postupne narastať.

Literatúra

- FOLTÍN B., SAGARA D. a kol., 1969, Sociologické a sociálno-psychologické aspekty činnosti vedúcich pracovníkov JRD. Záverečná správa VÚEPVŽ. Bratislava.
- HORÁKOVÁ E., 1969, Sociologická analýza zemédělského výrobního družstva. Institut pro vzdělávání pracovníků v zemědělství a výživě, Praha.
- KŘENEK F., 1969, Sociologie zemědělského podniku. Institut pro vzdělávání pracovníků v zemědělství a výživě, Praha.
- SAGARA D., 1969, Poľnohospodársky podnik ako organizácia a sociálny systém. Riadenie a organizácia poľnohospodárskeho podniku č. 1, Bratislava.

Došlo dňa 8. 9. 1970

Tendencie pri obsadzovaní riadiacich pozícií v JRD

Medzi sociálne dôsledky industrializácie a združšovania patrí aj narušenie tradičnej uzavretosti dedinskej lokálnej spoločnosti. Jedným z jej otvorených subsystémov sa stáva sociálny systém družstva. Analýza utvárania profesionálnych dráh vedúcich pracovníkov umožnila poznať z akých sociálnych a pracovných miest sa formujú vedenia JRD na ich najvyššom (predseda) a strednom stupni riadenia (ekonóm, agronóm, zootechnik, mechanizátor). Sledovaný súbor JRD ukázal, že s rastom kvalifikácie, najmä jej vzdelanostnej zložky, stúpa počet prípadov, kedy sa profesionálne vedúce pozície obsadzujú zvonku. Predovšetkým rola ekonóma a zootechnika sa stali otvorenými pre vonkajších uchádzačov. Na druhej strane obsadzovanie funkčných miest najmä predsedov, agronómov a mechanizátorov poukazuje ešte na relatívnu uzavretosť sociálneho systému družstiev. Empirický materiál umožnil vyvodit' dva základné typy utvárania profesionálnych vedení v JRD, každý s dvoma podtypmi:

1. Endogénny s vývojom, a) priamočiarym, b) návratným.
2. Exogénny s vývojom, a) priamočiarym, b) návratným.

Тенденции при занятии руководящих постов в ЕСХК

К социальным последствиям индустриализации и кооперирования относится и разрушение традиционной замкнутости сельского местного общества. Одной из его открытых подсистем становится социальная система кооператива. Анализ формирования профессиональных путей руководящих работников позволили установить, из каких социальных и рабочих мест формируются руководства ЕСХК на самой высокой (председатель) и средней (эконом, агроном, зоотехник, механизатор) ступенях руководства. Изучаемая группа ЕСХК показала, что с ростом квалификации, особенно ее компонента образованности, растет и количество случаев, когда профессиональные руководящие позиции занимаются извне. Места экономиста и зоотехника стали открытыми и для внешних претендентов. С другой стороны, занятие именно постов председателей, агрономов и механизаторов свидетельствует об относительной замкнутости социального система кооперативов. Эмпирический материал позволил вывести два основных типа формирования профессиональных руководств ЕСХК с двумя подтипами для каждого типа:

1. Эндогенный с а) прямолинейным, б) возвратным развитием.
2. Экзогенный с а) прямолинейным, б) возвратным развитием.

The Trends Prevailing in the Staffing of the Leading Posts in Unified Agricultural Co-Operatives

One of the social consequences of the industrialization and co-operative movement is the destruction of the traditional closed nature of the village local community. The social system of the co-operative farm becomes one of the open subsystems of the local community. The analysis of the formation of the professional careers of the leading workers made it possible to find from which social statuses and workplaces the people occupying the top management and medium-level management posts are recruited within the co-operative farms (the top management post being the chairman and the medium-level functions being those of the economist, agronomist, chief livestock man and chief engineer).

The set of co-operatives under study showed that the growth of the skills, particularly the education, is followed by an increasing trend in the rate of the cases of the leading posts being occupied from outside. Particularly the functions of the economist and livestock man are to open applicants from outside. On the other hand the occupation of the functions such as the chairmen, agronomists and engineers still remind of the relatively closed social system of the co-ops. The empirical material made it possible to infer the following two basic types of the formation of the professional leading workers of the Unified Agricultural Co-Operatives, each having two subtypes:

1. Endogeneous type with direct development (a) and recurrent development (b).
2. Exogeneous type with direct development (a) and recurrent development (b).

Adresa autora:

Ing. Dušan Sagara, CSc., Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a výživy, Bratislava, Vajanského nábr. 13